

יצחק מרדכי הכהן רובין הר נוף ירושלים תובב"א

בס"ד אור לר"ח אייר תש"פ
זוכרנו בו לטובה והושיענו בו לחיים

תוך כדי כתיבת הדברים נמס לבנו ולא קמה רוחנו
שבר על שבר הושברנו בהגיע שמועה אשר לא טובה
בפמירת ידידנו איש חי רב פעלים מרביץ תורה לעדרים,
ידיו רב לו בהצלחת רבים כשהוא מסייע בידם ב"מתנת חיים"
הרב הגאון רבי אברהם ישעיהו הבר זצ"ל
מחשובי תלמידי החכמים ומרביצי התורה פה הר נוף
היו דברים אלו לעילוי נשמתו המהורה אשר עולה למרומים
ויהיה מליץ יושר על כל אחינו בית ישראל הזקוקים לרחמי שמים מרובים

כניסה בשבת לבית חולים שמחמת חולי ה"קורונה" בודקים את חום גופם של הנכנסים

לפי המציאות הקיימת כהיום שבמקומות הציבוריים לא מאפשרים כניסת בני אדם אא"כ בודקים את חוף גופם [במכשיר אלקטרוני שמקרים אותו למצחו של הנבדק] וזאת כדי לוודא שלא נכנסים למקום בני אדם שיש חשש שהם חולים בחולי ה"קורונה", ובכלל זה כל בתי החולים, ולכן כל הבא בשערי בית החולים, לבקר חולה או לכל צורך אחר, חייב לעמוד בכניסה כדי שהממונה יבדוק את חום גופו [וזהו אף באדם היודע בעצמו שחום גופו תקין]. ויש לברר האם מותר בכה"ג להיכנס לבית החולים, שלא לצורך פיקוח נפש, כאשר בודאי הממונה יעשה מלאכה בשבת בבדיקת החום.

הנעשית על ידו, וא"כ תו אין הנכנס מכשילו, אלא אדרבה גורם לו להיות עסוק במצוה של הצלת נפשות. זה אינו, דהג עצמך האם יהיה מותר לאדם שביתו חשוך בשבת לצאת לחדר המדרגות ולצעוק בקול גדול שיש בביתו חולה הצריך לאור החשמל כדי שישכנו יצא מביתו וידליק את אור החשמל, ונמצא שהשכן זכה במצוה כיון שחשב שעסוק בהצלת נפשות, והלה זכה באור חשמל, שלפום טעותו של השכן הודלק בהיתר [וכן הדין שאסור לאדם שיש לו חולה בתוך ביתו להזמין רכב הצלה בשבת, גם אם ההזמנה נעשית בלי שום חשש מלאכה, כאשר הוא יודע שהחולה שלפניו אינו מסוכן, אף שאנשי ההצלה נוסעים בשבת מחמת שחושבים בטעות שמטרת נסיעתם היא להציל את המסוכן]. ופשיטא שבכל כעין זה הדבר אסור דנמצא מכשיל את חברו באיסור שלא לצורך^א.

איזה שם מכשול יש על מעשה הנבדק כאשר הבודק מקבל שכר מצוה

ולכאורה גדר הדבר צריך ביאור, איך שייך לקרוא למעשהו בשם "מכשול" כאשר מי שעושה את המלאכה מקבל עליה שכר מצוה, ויש שרצו לומר בזה דלפי מה שמצינו בכמה מגדולי האחרונים שהוכיחו שהגדר של איסור לפ"ע בהכשלה בחטא אינו כמו הגדר הפשוט במי שיש מכשול לפניו חברו או משיאו עצה שאינה הוגנת, דבעירות איכא איסור בפני עצמו לגרום שיהיה

איסור בדיקת חום בכניסה לבית החולים

כאשר אדם עומד לפני הממונה והלה מפעיל את מכשיר המדידה ובודק את חומו [ויש במדידת חום זו חשש דאורייתא של מלאכת בונה ומוכה בפטיש], אין האדם הנבדק עובר על איסורי שבת שהרי הוא לא עושה שום מעשה, ואף אם הממונה היה מניח את המכשיר על מצחו של הנבדק ממש אין זה נידון כמעשהו של הנבדק, והרי זה בכלל הנידון של מסייע, וכבר פסק המשנ"ב סי' שכ"ח ס"ק י"א וס"ק ס"א כדעת הש"ך וסיעתו, דכל כהאי הוי מסייע שאין בו ממש, ודלא כהט"ז שהחמיר בזה.

אמנם אם הממונה הוא ישראל, נמצא שהנבדק מכשילו במלאכה אסורה הנעשית שלא לצורך, הן בגוונא שהנבדק יודע שאין לו חום, ואף אם הוא מסופק בדבר מ"מ אסור לו להכשיל את חברו כשמטרת הגעתו לבית חולים אינה לצורך פיקו"נ, ועובר המכשיל באיסור לפני עור [ולהלן יתבאר שגם אם הממונה הוא נכרי הדבר אסור].

האיסור להכשיל את הבודק הוא גם כאשר הבודק עושה מצוה בבדיקתו

ואין לומר דהיות ותפקידו של הממונה הוא לשמור על בריאות החולים, ומחמת כן חייב הוא לעשות את מדידות החום, ונמצא שהממונה עסוק במצוה והוא מקיים מצוה בכל מדידת חום

מאת ה'. דהתם באמת היו כולם עסוקים במצוה ואין מי שמכשילים, משא"כ הכא בנידו"ד שנהי' שעושה המעשה יקבל שכר, מכל מקום מי שגורם למלאכה שתעשה שלא לצורך חשיב שמכשיל את העושה.

^א ואין זה שייך כלל להא דאיתא בגמ' מנחות דף ס"ד ובשו"ע סי' שכ"ח סט"ו, דאם אמדו הרופאים את החולה שצריך גרוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם והביאו לו כל אחד גרוגרת ועברו על איסורים בתלישת הגרוגרת או בהבאתה ברה"ר, והחולה הבריא מהגרוגרת הראשונה ונמצא שהמלאכות שעשו תשעה מתוך העשרה היו מיותרות, כולם פטורים ויש להם שכר טוב

חטא בעולם והמכשיל את חבירו הרי הוא כשותף באיסור. ולפי הנ"ל נמצא שגם הכא המכשיל נידון כשותף באיסור, ולכן אף דאיתו העובר יש לו התירא דפיקו"נ, מ"מ לזה המכשילו ליכא להתירא דפיקו"נ על חלקו בעבירה². וראה עוד להלן בזה.

האיסור להכניס עצמו לפיקוח נפש

ושמעתי להביא ראיה לנידון כעין זה, מדברי הראשונים בפרק ר"א דמילה [דף קל"ד ע"ב] גבי תינוק שזמן מילתו הוא בשבת ונשפכו המים החמים לפני המילה, שדעת הרז"ה והרשב"א והר"ן שאסור למולו בשבת, דאם ימולו אותו יצטרכו לחלל שבת כדי להחם לו חמין, ולכן אסור למולו, וריהטת הדברים היא שאף אם אחרים יחממו עבורו חמין יהיה אסור למולו, ואמאי מבטלין את המילה, נימא שמי שיחם עבור התינוק את החמין יעשה מעשה מצוה לצורך פיקו"נ, וחזינן שאין היתר לעשות מעשה שיגרום אח"כ לעשיית איסור אף כאשר הוא נעשה לצורך פיקו"נ³.

ובאמת שנידון כעין זה ממש כבר מבואר בדברי בעל המאור בסוגיא דשבת דף י"ז ע"א בהא דאין מפליגין ג' ימים קודם השבת, שלדעת בעל המאור טעם האיסור הוא משום שמכניס עצמו לפיקוח נפש, וכן פסק השו"ע סי' רמ"ח⁴. אלא דשם נקטינן שלצורך מצוה מותר, ואילו לגבי מילה בשבת אסור הראשונים הנ"ל אף שהוא צורך מצוה, ולכאורה יש לחלק בין אם מעשהו נעשה בחול לבין אם מעשהו נעשה בשבת עצמה דחמיר טפי [ועיין בקובץ הערות סי' כ"ג ס"ק א' ובקהילות יעקב שבת סי' טו].

אלא שאם באנו להביא ראיה מדברי בעל המאור הנ"ל, לכאורה פשטות דבריו מורה שאיסור זה הוא מדרבנן, שאם היה הדבר אסור מן התורה לא היו מחלקים בין יוצא לדבר מצוה או

לדבר הרשות וגם הא דמותר לדעת הרז"ה לצאת בספינה בתחילת השבוע אף שהשבת תתחלל בודאי מורה שאיסור זה שבגמרא אינו אלא מדרבנן, וכן נקטו כמה אחרונים.

ואי נימא הכי שכל האיסור בבנידו"ד נלמד מדין מכניס עצמו לפיקו"נ, שאיסורו הוא מדרבנן, לכאורה יצא שמי שח"ו יש לו סכנת אבר [שלא התירו לעשות עבורו אלא מלאכות דרבנן כמבואר בסי' שכ"ח], יהיה שרי לו לרמות את חברו כדי שהלה יעשה מלאכה גמורה בהיתר. ועוד נימא דלפי הסוברים שגם לחולה שאב"ס הותרו איסורים דרבנן [ולא רק איסור גזירת ש"ס] כשא"א לעשות זאת א"כ "מצאנו" היתר להודיע בשבת לשירותי ההצלה שיש "חולה מסוכן" וכאשר יגיעו למקום ויראו שאין זה חולה מסוכן מ"מ יטפלו בו, וזהו דבר שאין הדעת סובלתו.

ונראה שיש לחלק בין היכי שאדם מתעסק בדבר היתר או בדבר מצוה ומחמת מעשהו תתחלל השבת לצורך פיקו"נ, לבין היכי שאינו עסוק בהיתר כלל אלא כל עיסוקו הוא לגרום לשבת שתתחלל שבזה איסורו חמור טפי, ובה לא נתיר לא לצורך מצוה ואף לא צורך סכנת אבר וכדומה. והטעם בכל זה הוא שרצון התורה ורצון חכמים שהשבת [וכן שאר איסורים] לא תתחלל בחינם, וכל שאין הפיקו"נ נוצר בסדר הטבעי אלא נעשה על ידי טעדיק, אין רצון התורה שהשבת תתחלל, ואף שבודאי לאחר שנעשה המעשה מחוייבים כולם בהצלה ומקבלים על כך שכן, מ"מ אין לעשות כן לכתחילה, והעושה כן עבירה היא בידו. ולפ"ז לא צריכין לומר כדלעיל שהאיסור על המכשיל מחמת שהוא "שותף" בעבירה, אלא י"ל דכיון שהתורה לא רוצה שהשבת תתחלל לכן כל המסייע בעשיית טעדיק לחלל את השבת הרי זה אסור. [וז"ב שמבלי שהיה איסור לפ"ע לא היה שייך לומר בזה איסור, דאז היה דינו כמי שמעצמו עשה מעשה לפיקו"נ].

העולה מהנ"ל - אין היתר להגיע לבית חולים בשבת שלא לצורך ספק פיקו"נ, אם יש שם ממונה הבדוק את מידת

חום הגוף של הנכנסים, בין אם הממונה העומד בשערי בית החולים לבדוק את חום גופם של הנכנסים הוא ישראל,

ובין אם הוא נכרי⁵. וכן הורה מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א.

¹ מסתבר עכ"ל. [עיין בספר תורה יבקשו מפיהו עמ' 54 שסיפר הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל שכאשר הוצרך מורו ורבו הגרש"י שקאפ זצ"ל לדון בהגדרות של עניינים מסויימים היה מדבר עליהם כשהיה הולך עם בעלי עגלה. וכמדומה שבנידו"ד כל בעלי העגלות יסכימו שהדבר אסור בתכלית].

² וכעין מה דמצינו בשבת דף קנ"ו ע"א האי מה דנולד בשבתא בשבת ימות, מ"ט משום דאחילו עליה שבתא רבא, ולכאורה מה הקפידא על הנולד בשבת, והרי חיללו עליו שבת בהיתר ועשו מצוה בחילול זה, וכן מה דאיתא בגמ' נדה דף ל' דחסידים הראשונים לא היו משמשי מיתותיהם בגוונא שהולד יולד בשבת כדי שלא תתחלל השבת, ואמאי נימא איפכא שמחמתם יתקיימו מצוות הרבה בחילול בשבת לצורך הלידה, וחזינן שביסוד ושורש הדברים אין רצון התורה שהשבת תתחלל.

³ וכאשר הממונה הוא נכרי, לכאורה מעשה הנכרי מתייחס להנהלת בית החולים שציוותה עליו לבדוק את כל הנכנסים, ונמצא שמי שנכנס שלא לצורך או שלא באופן המותר, מכשיל את הנהלת בית החולים. ואמר הגר"ר שמואלביץ שליט"א שלפי דברי הרשב"א והר"ן והריב"ש הנ"ל מוכח, דגם אם יעשה חילול השבת ע"י נכרי, אסור לגרום למצב זה שהנכרי יחלל עבור ישראל את השבת לצורך פיקוח נפש.

⁴ עיין שו"ת אג"מ יו"ד ח"א סי' ג' שכתב דפשוט הוא שאם אחד יאנוס את חברו לעבור על איסור באופן שיהיה פיקוח נפש, שהעובר לא יעשה איסור, דאונס רחמנא פטריה, וגם מותר לכתחילה לעבור ולא ליהרג, נמי יעבור המאנס באיסור דלפ"ע, אף שלכאורה לא הכשיל את חברו באיסור, משום דעכ"פ נעשה על ידו איסור והוא לא אנוס. וכן שמעתי שביארו ראש הישיבה הגר"ג אידלשטיין שליט"א והג"ר שמואלביץ זצ"ל.

⁵ מהג"ר שמואלביץ שליט"א ראש ישיבת "דעת אהרן" פה הר נוף ירושלים ת"ו.

⁶ ועיין ברשב"א שכתב דזה אף כשיאמרו אח"כ לנכרי להחמם את המים, ומבואר דאסור לגרום שתתחלל השבת אף אם יעשה הדבר ע"י נכרי.

⁷ ועיין בדברי הר"ן שם על דברי הרז"ה וכן הוא בשו"ת הריב"ש שכתבו על דינו של בעל המאור שגם אם אלו שמשטימים את הספינה הם נכרים, גם אסור לשוט בספינה זו, וחזינן שאסור לגרום שהשבת תתחלל גם אם הדבר יעשה על ידי נכרי.

⁸ שו"ר שדו"ז הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כתב בשו"ת מנחת שלמה סי' ז' סוף אות ב' במוסגר וז"ל צ"ע דלפי דברינו ישראל שמאיים על חברו להרגו אם לא יעשה מלאכה בשבת, נמצא דשניהם לא עשו שום איסור מן התורה, ואין זה